

Uppgift 1. Vittnesmål 1: Schatullmakare Berg, 2 oktober 1810

<https://stockholmskallan.stockholm.se/post/32091>

Vid förhören efter mordet på riksmarskalk greve Axel von Fersen den 20 juni 1810 var rätten intresserad av vad olika vittnen kom ihåg vad gällde utseende och klädsel på den eller de personer som deltog i lynchningen.

Innehållet i schatullmakare Bergs vittnesmål, sammanfattat på modern svenska

I förhørsprotokollet berättar schatullmakare¹ Berg att han sett hur hans excellens Axel von Fersen fått ett slag i nacken och fallit omkull i folkhopen. Slaget hade kommit från en storvuxen man med brun tröja. Schatullmakare Berg tyckte att mannen var mycket lik matrosen Tandefeldt, både till klädsel och kroppsform, men han ville inte svära på att det var han.

Folkmassan trängdes så tätt omkring Axel von Fersen att schatullmakare Berg inte hade kunnat se hur misshandeln fortsatte, mer än att det såg ut som att folk slet av Axel von Fersen kläderna och spottade på honom.

När folkmassan skingrats lite kunde han se den döda kroppen ligga på marken, nästan naken med bara byxlinningen kring midjan. En uniformsklädd man hade hållit Axel von Fersens guldklocka i handen. En man i grå rock hade klivit upp på kroppen och stampat i bröstet. Schatullmakare Berg kunde inte lämna något signalement på mannen i grå rock.

Utdrag ur Schatullmakare Bergs vittnesmål 2/10 1810, originalstavning

”... Att efter en korrt stunds förlopp, wittnet åter blifvit warse Hans Excellence stående upprätt ibland hopen, varvid nu en lång och grof karl med brun tröja, hvilken wittnet nu vid påseende tyckte både i anseende till klädseln och wäxten vara mycket lik Matrosen Tandefeldt, men dock på sin Ed icke med wisshet detsamma påstå, gifwit Hans Excellence ett slag i nacken, hwaraf han fallit ini folkhopen som täht trängt sig omkring Hans Excellence, att wittnet icke kunnat se huru Hans Excellence vidare misshandladt än at folket tycktes slita kläderna ifrån Hans Excellence samt ibland det samma spotta på den å marken liggande kroppen: Och sedan folksamlingen något åthskiljts hava wittnet framträngt sig och fått se Hans Excellence döda kropp liggandes utsträckt, nästan naken, allenast byxlinningen om kring lifvet; och härwidh wittnet äfwen förmärkt at en karl, klädd i borgerskapets Militär Uniforms Surtout haft Hans Excellences gulduhr i handen ... Att wittnet härunder äfwen blifvit warse en lång karl med grå surtout², men var wittnet till wäxt eller utseende, i anseende vartil att han wänt ryggen åt, wittnet inte vidare kunde beskrifva, uppstiga på Hans Excellences kropp och trampat densamma å bröstet ...”

¹ Schatull är en ask eller ett skrin.

² Surtout är en sorts rock.

Uppgift 1. Vittnesmål 2: Överste Gyllenstorm, 23 november

1810 <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/32098>

Innehållet i överste Gyllenstorms vittnesmål, sammanfattat på modern svenska

Överste Gyllenstorm hade kommit till Riddarhustorget mellan klockan 1 och 2 och hört folkmassan prata om att riksmarskalken hade blivit ihjälslagen på Rådhusgården. Då hade överste Gyllenstorm trängt sig fram och sett hans excellens Axel von Fersens döda kropp ligga framför rådhustrappan. En person ur folkmassan hade sparkat på kroppen, vilket hade retat någon ur folksamlingen. En man som var klädd i blå sjömanskläder hade hoppat upp på den döda kroppen och hoppat jämfota på den samtidigt som han ropade 'Detta ska du ha din prinsmördare!'. Därefter hade ytterligare en person gjort samma sak. Överste Gyllenstorm kände inte igen någon ur folkmassan.

Överste Gyllenstorms vittnesmål 23/11 1810, originalstavning

"... Klåckan mellan ett och tu den 20-de sistlidne Junii ankommit till Riddarhustorget och där bland Folkmassan hört omtalat det Hans Excellence Riksmarskalken blifvit å Rådhusgården ihjäl slagen, hade wittnet genast dit framträngt och sett Hans Excellencens döda kropp liggande utsträckt och utan rörelse framför Rådhustrappan. Wittnet, som härwid förmärkt någon af de kringstående sparka den döda kroppen tilsporde dem genast med alfvarsamhet Om de ej woro nöjda dermed att hafva mördat Excellensen? Då någon ur hopen med wild upsyn tillbaka frågat wittnet hvad han villa? Och hade i detsamma en karl klädd efter hvad wittnet willa minnas uti blå Sjömanskläder, sprungit upp på Excellencens bröst samt för att kunna gifva det en så mycket wåldsammare tryckning jemfötter hoppat upp och ned på detsamma, under det han utlåt sig: Detta skall du ha din Prinsmördare! Hwarefter en annan lika klädd, men något mindre karl fram kommit och å den döda kroppen utöfvat samma Barbariska grymhet som den förra, varwid wittnet bortwändt ögonen och genast ifrån stället utan att bland wåldswerkarna eller åskådarna hafva blifvit warse någon som han kunde til namn eller yrke uppgifva."

Uppgift 1. Vittnesmål 3: Kapten Skotte, 9 oktober 1810

<https://stockholmskallan.stockholm.se/post/32092>

Innehållet i kapten Skottes vittnesmål, sammanfattat på modern svenska

Kapten Skotte hade kommit fram till platsen där hans excellens Axel von Fersen låg utsträckt på marken. Han var blodig, nästan naken och på väg att ge upp andan då en man i sjömanskläder hoppat upp på bröstet och tryckt till. En annan man hade lyft upp Axel von Fersens vänstra hand. Lite senare hade en man klädd i randig sjömanströja, som sagt sig vara från Finland visat upp ett svart skynke för folkmassan och sagt att han gett hans excellens Axel von Fersen ett ordentligt slag eller knuff.

Utdrag ur Kapten Skottes vittnesmål 9/10 1810, originalstavning

"... gifvit sig dit fram och där til sin bestörtning funnit Hans Excellence ligga utsträckt, blodig, nästan naken och på vägen att uppgifva andan, då, i detsamma en karl, klädd uti Sjömans kläder, sprungit upp på bröstet och med fötterna gifvit det en tryckning, äfvensom en annan karl, i tröja med blått förkläde, upplyftat Excellensens vänstra hand... En liten stund därefter hade en uti randig sjömans tröja klädd karl, som sagt sig vara finne för folket uppwisat ett swart skynke samt därwid yttrat: Det han gifwit Hans Excellence ett duktigt slag eller törn".

Uppgift 2. Obduktionsprotokoll, 30 juli 1810

<https://stockholmskallan.stockholm.se/post/32099>

Innehållet i obduktionsrapporten, sammanfattad på modern svenska

I obduktionsprotokollet berättar läkarna att det inte fanns så många svåra skador på Axel von Fersens kropp. Näsan var krossad, en mindre spricka vid högra tinningbenet och några knäckta revben. Två av revbensbrotten hade kommit medan han levde, men de andra hade troligtvis brutits efter att han hade dött. De brutna revbenen var de svåraste skadorna på kroppen. Hjärnan och det inre av bröstkorgen var oskadade. I övrigt hade kroppen flera större och mindre blodutgjutningar och sår, i synnerhet på huvudet och händerna. Läkarna kom till slutsatsen att det var påfrestningen av hela misshandeln som orsakade dödsfallet – inte någon av de enskilda skadorna som de upptäckte på kroppen.

Ur avslutningen på obduktionsprotokollet 30/7 1810, originalstavning

”... Som dels af underrättelsen om dödssättet, dels af döda kroppens inspection, ingen anledning gafs, hwilken tycktes fordra bukens öppnande, och dessutom af förestående undersökning döds ordsaken nu sågs fullkomligen upptäckt, företogs icke bukens öppnande, såsom både öfwerflödig och icke uplysande. Ehuru ingen af ofwanbeschrefne schador sarschilt kan anses absolut dödande, tro wi oss med wisshet kunna påstå, att summan af dem, dels genom hjernans deraf förordsakade commotion dels genom ett hastigt öfwerdrifwit inflammatoriskt (:hypersteniskt:) tillstånd, hwilket är i stånd att fort utsläcka lifsförmågan, dels genom medwärande af wåldsam sinnes affect under wåldets åwärdan utgör här en absolut döds orsak.”

Uppgift 3. Berndt von Schinkels berättelse om mordet, 1852-1853 <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/32080>

Om Berndt von Schinkels berättelse

Berndt von Schinkel skriver att han själv var ögonvittne till misshandeln 1810. 1852-1853 gav han ut sin berättelse, *Minnen ur Sveriges nyare historia, del V*, där han skriver om mordet på Axel von Fersen.

Innehållet i Berndt von Schinkels berättelse, sammanfattad på modern svenska

Ögonblicket senare blir han än en gång kastad till marken. Tandefeldt, en officer som också är riddare av Svärdsorden och som har fått tapperhetsmedaljen, har klätt ut sig till sjöman. Han gjorde slut på det fasansfulla skådespelet genom att hoppa upp på offrets bröst med båda fötterna och knäcka bröstkorgen. I samma stund drog Axel von Fersen sin sista suck.

Ur Berndt von Schinkels beskrivning av mordet från 1852-1853, originalstavning

” Ögonblicket derefter kastas han ånyo till marken, och en viss till båtsman förklädd officer, svärdsordensriddare och innehafvare af tapperhetsmedaljen, vid namn Tandefeldt, gjorde slut på detta fasaväckande skådespel, i det han med begge fötterna hoppade upp på och knäckte den olyckliges bröst, hvilket med detsamma drog sin sista suck...”